

Maria Calissendorff, Musikhögskolan, Örebro universitet

e-mail: maria.calissendorff@musik.oru.se

En grupp förskolebarns syn på sitt musikaliska lärande i fiolspel

Det saknas forskning om små barns uppfattning om sitt musikaliska lärande och framförallt beträffande instrumentalspel. Genom att ta del av barns upplevelser och försöka se utifrån barns perspektiv, kan vi närma oss deras förståelse av omvärlden. Vi kan sedan ha det som utgångspunkt när vi undervisar dem (jfr Barker, 2000; Gardner, 1993/1995; Pramling Samuelsson & Sheridan, 1999, Qvarsell, 2001).

Tidigare forskning om förskolebarns musikaliska lärande har i hög grad rört sång, rytmik, kreativitet och eget komponerande. De svenska musikpedagogiska undersökningar som har behandlat barn och instrumentalundervisning har fokuserat på äldre barn än förskolebarn (Brändström & Wiklund, 1995; Kaladjev, 2000; Rostvall & West, 2001; Saar, 1999).

I både tidningar, TV och inom skolvärlden talas många gånger om barnperspektivet. Ett problem med nyttjandet av begreppet barnperspektiv är att det tillämpas med olika innebörder, som dessutom ofta sammanblandas. Menar vi barnets perspektiv när vi säger barnperspektiv? Eller är ett barnperspektiv när fokus sätts på barnet och vi iakttar det, alltså ett vuxenperspektiv på barnet?

I denna undersökning används begreppet barnets perspektiv för att beteckna barnens uppfattning, det de, så gott de kan, beskriver och förklarar. När orden inte räcker till förklarar de många gånger genom att visa med kroppen vad de menar.

Det som ofta händer när barn berättar utifrån sitt perspektiv är att vuxna skrattar (jfr Sandin, 1991). Detta behöver inte vara direkt riktat mot barnen, men då barnen själva inte skrattar infinner sig dock frågan om det som vuxen är möjligt att förstå barnens perspektiv.

Syfte

Syftet med undersökningen var att generera en teori som kunde öka förståelsen för små barns lärande i en instrumentalundervisningssituation med föräldranärvaro. Barnets egna perspektiv på sitt lärande stod i fokus.

Metod

Studien var teoribyggnad enligt Grounded Theory, där teorin byggdes upp allteftersom forskningen fortskred (Glaser & Strauss, 1967; Strauss & Corbin, 1998).

En grupp om sex barn (fyra flickor och två pojkar) som var fem år skulle börja spela fiol tillsammans i grupp och där föräldrarna var närvarande på lektionerna följdes under ett läsår. Samtliga lektioner och konserter under första spelåret observerades. Barn, föräldrar och lärare intervjuades vid tre tillfällen; före spelstart, efter en termin samt efter två terminer. Utifrån observationerna blev ”spår” tydliga, som sedan följdes upp både vid kommande lektioner, intervjuer och informella samtal. Spåren utvecklades till kategorier vilka ledde till en kärnkategori.

Resultat

Det första spår som tydligt visar sig är de vuxnas uttalanden om att barnen måste känna glädje och lust inför att spela. Barnen använder sig inte utav uttryck som dessa utan talar om "lätt och roligt". Det blir enligt barnen "lätt och roligt" att spela när man kan ett stycke, det är kort och de själva blir inte trötta.

Nästa spår är barnens perceptuella preferenser. En del föredrar att ta in information visuellt, andra auditivt. Barnen får berätta om de ser eller hör när de spelar fel. En pojke förklarar att han tittar så att han spelar rätt, men hör om han spelar fel. En flicka i sin tur menar att hon skulle kunna spela om hon har öronproppar. Däremot anser hon det vara omöjligt att spela om hon samtidigt blundar.

De vuxna, både läraren och föräldrarna, tilldelas stor betydelse av barnen. Det är föräldrarna som hjälper dem att ta sig till lektionen, men framför allt; de kommer ihåg och kan hjälpa dem med läxan. Barnen menar att läraren "säger och visar", sedan går de hem och övar på det och därmed lär de sig. Läraren måste också vara snäll, enligt barnen, annars kan de bli rädda.

För barnen är det stor skillnad mellan att öva och spela. Övning sker hemma och föräldern har en aktiv roll. Spelar gör man på lektionen och föräldern är tämligen passiv. Barnen anser också att det är vid övning man lär sig, alltså inte på lektionen där man "bara spelar". Vid övning hemma spelas läxan igenom. Om de kommer av sig mitt i ett stycke börjar de om från början. Föräldrarna har anammat rutinen från lektionen att när man spelar så står man upp. Barnen vill helst sitta ner när de spelar eftersom de tycker att de blir så trötta. När de gör sina fingerövningar hemma brukar de få sitta ner, eller till och med ligga i soffan, vilket de uppskattar.

Kärnkategorin

Det står tidigt klart i undersökningen att barnen tar till sig och bearbetar lärarens information på olika sätt. De vuxna ser lärandet som något ytterst personligt, som varierar för varje individ, alltså att varje barn har sin egen personliga lärstil. Detta för in analysen på lärstil som sedermera leder till kärnkategorin lärstil.

Kärnkategorin lärstil för denna undersökning kan sammanfattas i nedanstående modell, där mycket inspiration hämtats från Dunn & Dunns lärstilsmodell (1999). Studiens modell är grundad på faktorer med underliggande element, som har visat sig ha betydelse för barnen när de lär sig spela fiol:

MILJÖMÄSSIGA
möblemang

EMOTIONELLA
motivation
struktur
uthållighet

SOCIALA
gruppen
vuxna

FYSIOLOGISKA
matintag
perception
rörlighet

tid

PSYKOLOGISKA
informationsbearbetning
tankestil

Slutsatser

Barnen visar att de vid lärande koncentrerar sig, bearbetar, tar till sig och minns ny information på olika sätt. De har olika lärstilar. Miljömässiga, emotionella, fysiologiska, sociala och psykologiska faktorer sågs påverka varje enskilt barns lärstil i olika omfattning. Deras egen uppfattning om hur de lär sig är att de tittar och/eller lyssnar på läraren och härmar denne, sedan övar de hemma och därmed lär de sig. De har inga föreställningar om att de skulle kunna använda sig av andra kunskaper för att nå framgång i sitt instrumentalspel. Det kan konstateras att barnen vill ha en vuxen (mästare) att följa och som hjälper dem. Den mästaren kan vara läraren eller föräldern. Barnen säger att de måste öva för att lära sig. Analysen visar att det är situationen som för barnen avgör att det är övning, det vill säga både social och fysisk miljö påverkar. När de spelar, vilket de anser att de gör på lektionen är flera personer närvarande och föräldrarna har en passiv roll. Vid övning, som enligt barnen endast sker hemma, har föräldrarna en aktiv roll.

De perceptuella preferenserna skiljer sig åt mellan barnen.

Läraren försöker "hålla igång" på lektionerna och byter moment ofta för att barnen skall vara motiverade och kunna koncentrera sig. Deras egna uttryck är att det skall vara "lätt och roligt", annars blir de så trötta. Barnen både uttalar och visar behov av att vilja röra på sig.

Många tendenser i samhället pekar mot individualisering, inte minst i skolans värld. Vid fortsatt forskning om små barn och deras individuella lärande blir en viktig fråga: Skall studierna inriktas på hur vuxna uppfattar att barnen lär eller hur barnen säger att de lär?

Litteraturförteckning

- Barker, J. (2000). *Lek, lust och lärande – barn ser på TV* (Utvecklingspsykologiska seminariet, 58). Stockholm: Stockholms universitet, Pedagogiska institutionen.
- Brändström, S. & Wiklund, C. (1995). *Två musikpedagogiska fält. En studie om kommunal musikskola och musiklektörutbildning*. Diss. Umeå: Umeå universitet, Pedagogiska institutionen.
- Dunn, R. & Dunn, K. (1999). *The Complete Guide to the Learning Styles In Service System*. Boston, MA: Allyn & Bacon.
- Gardner, H. (1993/1995). *Skapande genier. De sju intelligenserna sedda genom sju framstående människors liv Freud, Einstein, Picasso, Stravinskij, Eliot, Graham, Gandhi* (S. Lindholm, S. Kallin, K. Klasson och I. Bodahl, övers.) [Orig.: *Creating Minds. An Anatomy of Creativity Seen Through the Lives of Freud, Einstein, Picasso, Stravinsky, Eliot, Graham and Gandhi*]. Malmö: Brain Books.

- Glaser, B.G. & Strauss, A.L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. New York: Aldine de Gruyter.
- Kaladjev, S. (2000). *Ergonomi i musikutbildningen. Ergonomiska och kognitiva aspekter på instrumentalspel* (Skrifter från Centrum för musikpedagogisk forskning, 2). Diss. Stockholm: KMH Förlaget.
- Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (1999). *Lärandets grogrund. Perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan*. Lund: Studentlitteratur.
- Qvarsell, B. (2001). Det problematiska och nödvändiga barnperspektivet. I H. Montgomery & B. Qvarsell (Red.), *Perspektiv och förståelse* (ss. 90–105). Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Rostvall, A.-L. & West, T. (2001). *Interaktion och kunskapsutveckling. En studie av frivillig musikundervisning* (Skrifter från Centrum för musikpedagogisk forskning). Diss. Stockholm: KMH Förlaget.
- Saar, T. (1999). *Musikens dimensioner – en studie av unga musikers lärande* (Göteborg Studies in Educational Sciences, 133). Diss. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Sandin, B. (1991). Barndomens historia. Politiska, kulturella och sociala aspekter. I A. Tham (Red.), *Perspektiv på barn och ungdom* (ss. 8–25). Stockholm: Sveriges Utbildningsradio AB.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.